

Ελληνες της Τασκένδης:

"Με τη σκέψη πάντα στην πατρίδα"

Ταξίδι στο άγνωστο της Κεντρικής Ασίας, στην καρδιά της, στο μακρινό Ουζμπεκιστάν. Η αναφορά στην πρωτεύουσα της, την Τασκένδη φωτίζει λίγο τη μνήμη, αγγίζει και χαράζει τη ψυχή με τα μετεμφυλιακά τραύματα διαρκείας, τους πολιτικούς πρόσφυγες, που η απότομη στροφή της σύγχρονης νεοελληνικής ιστορίας έστειλε στη μακρινή στέπα του Ταμερλάνου και του Ισκεντέρ, όπως ονομάζουν εκεί το Μέγα Αλέξανδρο.

του Αλέξανδρου Τριανταφυλλίδη

Θάνουμε ξημερώματα στην Τασκένδη, με την αποστολή του υπουργού Εθνικής Άμυνας Α. Τσοχατζόπουλου, με ενδιάμεσο σταθμό την Τυφλίδα της Γεωργίας για ανεφοδιασμό, προερχόμενοι από τη Ρώμη. Μαζί με την προσγείωση του Μπίνγκ 737, που έφερε και το όνομα της πατρίδας του Ισκεντέρ, Πέλλα, προσγειωνόμαστε και στην πραγματικότητα του Ουζμπεκιστάν. Μια Τζάγκουαρ, μια Μερσέντες και πολλά Λάντα για τη συνοδεία του υπουργού και ένα λεωφορείο από την πάλαι ποτέ, επί Σοβιέτ, Ιντουρίστ, για τους δημοσιογράφους, μας μεταφέρουν στο Ιντερκοντινένταλ. Η διαδρομή, η πρώτη εντύπωση, αλλά και η τελευταία...

Μια πόλη ξεφλουδισμένη, παρατημένη, σα να προσπάθησε, να απέτυχε, να απογοητεύτηκε και να τα παράτησε. Παλιά σπίτια, ερείπια, παντού γκρίζο, χωρίς χρώμα, με τις παλιές γιγαντοαφίσσες και τα αγάλματα του σοσιαλιστικού ρεαλισμού αναποδογυρισμένα ή ξεθωριασμένα, πλάι- πλάι με τα διαφημιστικά της Νεστλέ και του Νεσκαφέ, αλλά και έντονη την παρουσία του Ισλάμ, στην μρωδιά, στα σχήματα, στις ενδυμασίες των λιγοστών ανθρώπων, που κινούνται στους δρόμους και αποπνέουν τη στέρηση και τη φτώχεια. Ισλάμ και Σοβιέτ, σε μια περίεργη συνύπαρξη και αναζήτηση ισορροπίας, σε μια περιοχή ρευστή, σε ένα περιβάλλον αβέβαιο, με τις οσμές του μαύρου χρυσού από τη κοντινή Κασπία, αλλά και την φωνή του ιμάμη από τις κοντινές χώρες του Αφγανιστάν και του Ιράν να καταφθάνουν ταυτόχρονα.

Ποιο είναι το Ουζμπεκιστάν;

Το Ουζμπεκιστάν βρίσκεται στην καρδιά της Κεντρικής Ασίας, βόρεια του Αφγανιστάν. Συνορεύει με το Τουρκμενιστάν, το Καζακιστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν, πολύ κοντά στο Πακιστάν και το Ιράν. Αυτό το κράτος των 24.000.000 κατοίκων, με τις οργανωμέ-

νες ένοπλες δυνάμεις, την ανεκτή, στα όρια της φτώχειας οικονομική του κατάσταση, παρόλο που δεν διαθέτει τα πλεονεκτήματα του Καζακιστάν ή του Τουρκμενιστάν, που έχουν μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, έχει μεγάλη παραγωγή σε βαμβάκι (3η δύναμη στον κόσμο), έχει χρυσό, ουράνιο, μετάξι και άλλα αγροτικά προϊόντα. Εκείνο που έχει σημασία δεν είναι ο φυσικός του πλούτος, αλλά ο σταθεροποιητικός του ρόλος στην ευρύτερη περιοχή.

Το Ουζμπεκιστάν είναι συνδεδεμένο μέλος της Ε.Ε., ενώ συγχρόνως είναι μέλος του "ΕυρωΑντλαντικού Συμβουλίου για την Ειρήνη" (E.A.P.C.) και μέλος των προγραμμάτων P.F.P (Partners for Peace). Λειτουργεί πλήρως σε συνεργασία με το ΝΑΤΟ.

Επομένως είναι ενταγμένο σε μια πολιτική Ευρασιατικής Ασφάλειας, η οποία υποστηρίζεται από την Ε.Ε. μέσα στο πλαίσιο της νέας αρχιτεκτονικής ασφάλειας της Ευρώπης που περιλαμβάνει, τόσο το χώρο της γηραιάς ηπείρου, όσο και το χώρο της Ασίας. Με αυτήν την τριπλή ιδιότητα (ΝΑΤΟ, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ελλάδα) πρέπει να προσεγγίσουμε το Ουζμπεκιστάν, έτσι ώστε να γίνει

Ο Ακης Τσοχατζόπουλος στη Σαμαρκάνδη. (φωτογρ. Κυριακίδη)

αντιληπτή η σημασία και η αξία της επίσκεψης Τσοχατζόπουλου.

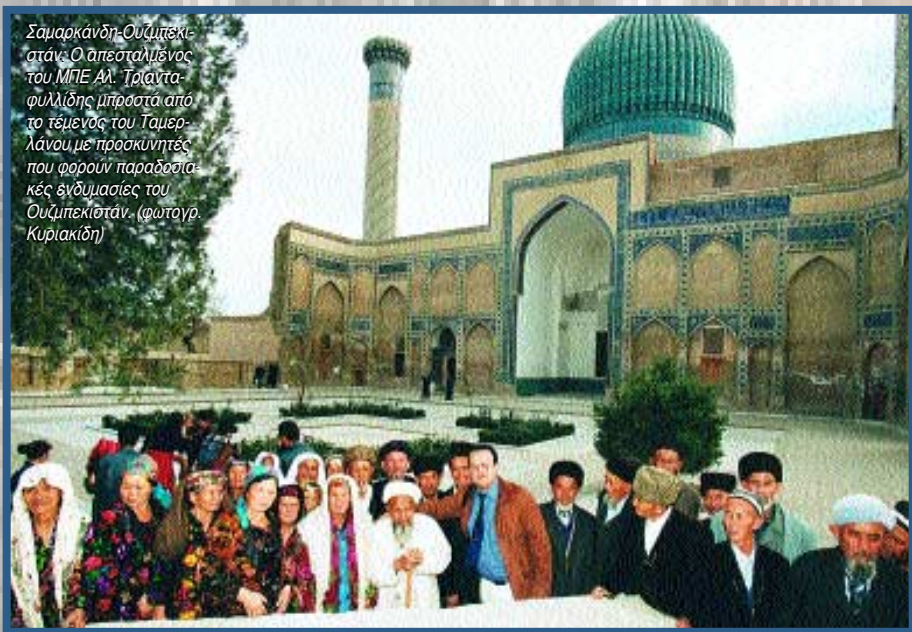
Η επίσκεψη και το κεντρικό της ζητούμενο

Η σταθερή μεταβλητή, που λέγεται Ρωσία, διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο, στην πρώην επικράτεια της και άρα και στο Ουζμπεκιστάν. Αλλωστε από το βήμα της χήνας και την ενδυμασία των Ουζμπεκικών στρατιωτών και τη Στρατιωτική Ακαδημία, έξω από την Τασκένδη, μέχρι το πλύσιμο των δρόμων και τα μεταφορικά μέσα του λαού, όλα τη θυμίζουν...Ακόμη και αυτή η εκ γενετής καχυποψία απέναντι στους δημοσιογράφους, οι οποίοι πρέπει να γνωρίζουν το δυνατόν λιγότερα. Είναι χαρακτηριστικό ότι, στη διάρκεια της τριήμερης επίσκε-

Στην αίθουσα του Συλλόγου Ελληνικού Πολιτισμού της Τασκένδης. Διακρίνονται οι φωτογραφίες των Μπελογιάννη, Σαράφη, Ηρώς Αποστόλου και Αρη Βελουχιώτη.

Σαμαρκάνδη-Ουζμπεκιστάν. Ο απεσταλμένος του ΜΠΕ Αλ. Τρανταφυλλίδης μπροστά από το τέμενος του Ταμερλάνου με προσκυνήτες που φορούν παραδοσιακές ενδυμασίες του Ουζμπεκιστάν. (φωτογρ. Κυριακίδη)

ψης, δεν επιτράπη σε κανένα δημοσιογράφο, παρά μόνο στην κινηματογραφία στρατού της Ελλάδας και δύο Έλληνες φωτογράφους να είναι παρόντες για λίγα λεπτά στις επίσημες συναντήσεις του κ. Τσοχατζόπουλου, με τους ανώτατους Ουζμπεκούς πολιτικούς παράγοντες (Πρωθυπουργό, πρόεδρο της Βουλής, υπουργό εξωτερικών, και τον ομόλόγο του υπουργό άμυνας).

Η διασφάλιση των δρόμων του πετρελαίου της Κασπίας, στο πλαίσιο μιας σχεδιασμένης παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την σταθερό-

τητα και την ηρεμία στην ευρύτερη κεντροασιατική ζώνη, αποτέλεσε έναν από τους κύριους λόγους της τριήμερης επίσκεψης του Έλληνα υπουργού Εθνικής Άμυνας στο Ουζμπεκιστάν, μετά από πρόσκληση του Ουζμπεκού ομολόγου του, Χικματουλάχ Τουρσούνοφ. Μετά την ολοκλήρωση των επαφών και την υπογραφή Συμφώνου Στρατιωτικής Συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, ο κ. Τσοχατζόπουλος επεσήμανε στη διάρκεια συνέντευξης τύπου πως “η κεντροασιατική αυτή χώρα παρουσιάζει χαρακτηριστικά ανάλογα με αυτά που έχει η Ελλάδα

στην περιοχή της. Είναι χώρα σταθερή, δημιουργεί όρους σταθεροποίησης με τη λειτουργία της για τις περιβάλλουσες χώρες, εκ των πραγμάτων βρίσκεται σε ένα πιο προχωρημένο στάδιο εξέλιξης. Σε σχέση με τις άλλες χώρες που την περιβάλλουν, παρά την αντιμετώπιση σύγχρονων μορφών κρίσεων και αποσταθεροποιητικών φαινομένων στη γειτονιά της (κρίση στο Αφγανιστάν, θρησκευτικός φανατισμός, τρομοκρατία, ναρκωτικά, λαθρομετανάστες), που αποτελούν στοιχεία μιας ιδιαίτερα ρευστής περιοχής, ωστόσο το Ουζμπεκιστάν λειτουργεί ως μια νησίδα σταθερότητας και λειτουργεί μονωτικά απέναντι σε αυτούς τους κινδύνους”.

Μιλώντας για τη διμερή συνεργασία Ελλάδας - Ουζμπεκιστάν, ο κ. Τσοχατζόπουλος έκανε ιδιαίτερη μνεία στην παρουσία του ελληνικού στοιχείου, μετά τον εμφύλιο πόλεμο, 35.000 Ελλήνων, “οι οποίοι έμειναν στην Τασκένδη και ήταν αναμφισβήτητα μια βοήθεια προς τον Ελληνισμό το γεγονός ότι δέχθηκαν τους Έλληνες που κατέφυγαν εδώ. Όπως είναι γνωστό 10.000 Έλληνες παραμένουν ακόμη στην Τασκένδη και αποτελούν ένα ζωντανό κομμάτι σύνδεσης, μία γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ των δύο χωρών, επιβεβαιώνοντας ακόμη περισσότερο τη δυνατότητα παράλληλης πορείας”.

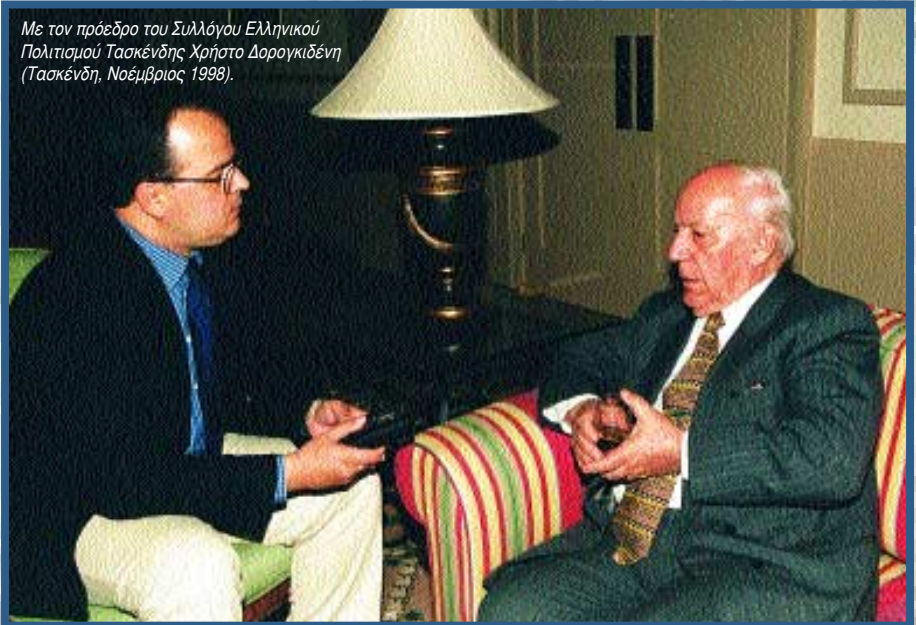
Οι Έλληνες της Τασκένδης

Ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα τελειώνει. Η Οδύσσεια των 12.000 Ελλήνων κομμουνιστών αρχίζει. Πρώτος σταθμός, στο ταξίδι της εξορίας, είναι το Δυρράχιο. Με εμπορικά πλοία από το Δυρράχιο, πλοία που διέθεσε η Σοβιετική Ένωση, αρχίζουν να παλεύουν με τα κύματα... Δυρράχιο, Κρήτη, Αιγαίο, Προποντίδα, Μαύρη Θάλασσα, βγαίνουν στο λιμάνι της Γεωργίας Πότι. Ο κίβανος της απολύμανσης τους αναμένει. Από εκεί μπαίνουν στα φορτηγά-τρένα, για να φθάσουν στη Τασκένδη. Ο Σύλλογος των πολιτικών προσφύγων Τασκένδης δημιουργείται το 1950. Ενδιαφέρθηκε καταρχήν για τον κόσμο των 12.000 αυτοεξορι-

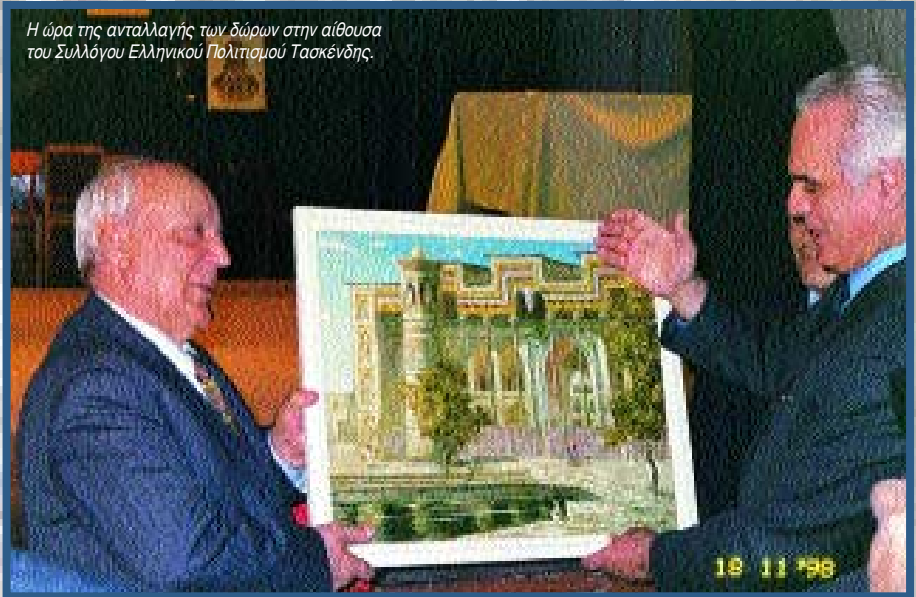
στων, ο οποίος στην πορεία έφτασε τους 35.000 κοντά στα 1974, ήρθε από την Ελλάδα στην Τασκένδη, μετά τον εμφύλιο, και το πρώτο μέλημα του Συλλόγου ήταν η ανεύρεση δουλειάς και η μόρφωση, μέσα κυρίως από την εκμάθηση της ρώσικης γλώσσας. "Η κύρια δυσκολία αφορούσε τη μη γνώση της ρώσικης γλώσσας. Αυτό μας εμπόδιζε να μπορούμε αμέσως στην παραγωγή, αλλά χρειάστηκε πρώτα να μάθουμε τη ρώσικη γλώσσα, να πάρουμε πρώτα μια βάση", μας λέει ο κ. Χρήστος Δορογκιδένης. Οι πρώτες ημέρες στη Τασκένδη ήταν πολύ δύσκολες. Μέσα σε μια παραγκούπολη, χωρίς ούτε τις στοιχειώδεις υποδομές. Πολλές οικογένειες να μένουν μαζί, ο ένας πάνω στον άλλον, μέσα σε λίγα τετραγωνικά, σε διπλά στρατιωτικά κρεβάτια.

Ο Χρήστος Δορογκιδένης, πρόεδρος του Συλλόγου σήμερα, θυμάται τις πρώτες ημέρες στην μακρινή στέπα του Ταμερλάνου: "Ζούσαμε τριάντα άτομα σε μία αίθουσα. Χάρης όμως στη βοήθεια του ουζμπέκικου λαού, που στάθηκαν προστάτες μας και μας βοήθησαν, τόσο για να μπορούμε σε δουλειές, όσο και να μορφωθούμε, κρατηθήκαμε στα πόδια μας". Αναζητάμε να ακούσουμε ιστορίες από το παρελθόν, ιστορίες που πονούν, καθώς ξύνουν πληγές. Ο κ. Δορογκιδένης συνεχίζει την αφήγηση: "Έγινε αυτή η διάσπαση το 1956, αλλά βασικά ο κόσμος ο ελληνικός εδώ ήταν ενωμένος. Η αλληλεγγύη και η συντροφικότητα δεν έλειψαν ποτέ μεταξύ μας, δεν υπήρχε εχθρότητα. Μπορώ να πω θαρραλέα ότι ο διχασμός του 1956 οφειλόταν στην λανθασμένη πολιτική που είχε η καθοδήγησή μας, η πολιτική δηλαδή του Ζαχαριάδη. Εμείς, ως μέλη του Κ.Κ.Ε. τότε μιλήσαμε ανοιχτά, ποια ήταν τα λάθη και πρέπει το κόμμα να τα αναγνωρίσει αυτά τα λάθη. Έτσι ήρθαμε σε αντίθεση τότε, μια σειρά από στελέχη-αγωνιστές, που χύσαμε το αίμα μας σε ένα χαράκωμα και ήρθαμε σε ρήξη". Οι πληγές αυτές που άνοιξαν τότε, σήμερα έχουν επουλωθεί. Ρωτάμε για αυτούς που εξορίστηκαν και από την Τασκένδη, για τα βάθη

Με τον πρόεδρο του Συλλόγου Ελληνικού Πολιτισμού Τασκένδης Χρήστο Δορογκιδένη (Τασκένδη, Νοέμβριος 1999).

Η ώρα της ανταλλαγής των δώρων στην αίθουσα του Συλλόγου Ελληνικού Πολιτισμού Τασκένδης.

της Σιβηρίας, ως ανεπιθύμητοι στις τοπικές αρχές: Ήταν λίγες οι περιπτώσεις, θα μας πει ο Χρήστος Δορογκιδένης, και ήταν αυτοί που παραβίασαν τους νόμους, έχασαν την ιδιότητα του πολιτικού πρόσφυγα και τα προνόμια που προέκυπταν από αυτήν.

Ζητάμε από τον Πρόεδρο του Συλλόγου Ελληνικού Πολιτισμού Τασκένδης να μας μιλήσει για το ιστορικό πρόσωπο του Νίκου Ζαχαριάδη, ιστορικού ηγέτη του Κ.Κ.Ε. "Εμείς, λέει τον Ζαχαριάδη, όταν ήμασταν όλοι ενωμένοι, τον είχαμε σαν θεό. Ο,τι έλεγε ο Ζαχαριάδης. Όταν ό-

μως ήρθαμε εδώ, αρχίσαμε να μελετούμε γιατί εμείς από την Ελλάδα, φθάσαμε στην Κεντρική Ασία, ποιοι ήταν οι λόγοι. Χάσαμε την επανάσταση, νικηθήκαμε, γιατί όμως; Λέγαμε ότι δεν έπρεπε κ. Ζαχαριάδη να κάνουμε το δεύτερο αντάρτικο. Γιατί μας κάλεσε να βγούμε στο βουνό; Δεν έπρεπε να βγούμε στο βουνό, αλλά να μείνουμε και να παλέψουμε στις πόλεις και στα χωριά, όπως τόσοι Έλληνες που ήταν στον ΕΛΑΣ και δεν βγήκαν στο βουνό. Όταν ο Ζαχαριάδης ξεκίνησε το δεύτερο αντάρτικο, τον εμφύλιο-υπάρχουν ντοκουμέντα γι αυτό-

στελέχη του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος(Γενικοί Γραμματείς του Κ.Κ. Γαλλίας, Ιταλίας), του είπαν ότι δεν είναι καιρός να ξεκινήσεις τώρα επανάσταση. Η Σοβιετική Ένωση, του είπαν , είναι κατεστραμμένη από τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν μπορεί να σε βοηθήσει. Καλύτερα είναι να παλέψουμε μέσα από τους δημοκρατικούς θεσμούς με ειρηνικά μέσα".

Το ερώτημα, μας γεννήθηκε σχεδόν αμέσως μετά από μια τέτοια αφήγηση: Δηλαδή κ. Δορογκιδένη , σας περνά από το μυαλό, ότι από ένα λάθος, βρεθήκατε στα βάθη της Ασίας και στερηθήκατε για μια ζωή την Πατρίδα, 12.000 άνθρωποι;

Η απάντηση είναι αποστομωτική: "Πολύ. Μας περνάει και το μελετήσαμε. Δεν είναι ότι μας περνάει μόνο. Μας πονάει. Η μάχη θα μπορούσε να δοθεί από μέσα. Τα περισσότερα έγιναν από λάθη. Εκεί καταλήγουμε".

Ο κ. Δορογκιδένης, όπως και οι περισσότεροι Έλληνες της Τασκένδης, επισκέπτεται κάθε χρόνο την Ελλάδα. Το αίσθημα του νόστου, είναι έντονο. Ο επαναπατρισμός αρχίζει ουσιαστικά το 1975. Σήμερα έχουν μείνει στη Τασκένδη 10 με 12.000 Έλληνες , από τους οποίους οι περισσότεροι έχουν κάνει μικτούς γάμους. Πολλοί από αυτούς που έχουν επιστρέψει στην Ελλάδα δεν έχουν ακόμα αποκατασταθεί. Το συνταξιοδοτικό πρόβλημα παραμένει ακόμη ανοιχτό.

Μέλη του ΣΑΕ

Με περηφάνια ο Χρήστος Δορογκιδένης μας ανακοινώνει ότι οι Έλληνες της Τασκένδης ανήκουν στο Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, στα επτά εκατομμύρια των Ελλήνων του εξωτερικού, ενώ ήδη υπήρξε η βοήθεια της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού. Το 1995 επιχορήγησαν το Σύλλογο με 1.5 εκατ. δρχ., ενώ αντίστοιχη βοήθεια υπήρξε και το 1997 και το 1998. Ως προς την ελληνική παιδεία τα προβλήματα είναι μεγάλα. "Σε κάθε σοβιετικό σχολείο εδώ", μας λέει ο κ. Δορογκιδένης, "είχαμε παλαιότερα έναν δάσκαλο Έλληνα. Αυτοί, με τον επαναπατρισμό, όλοι έφυγαν. Εμειναν τρεις δάσκαλοι, από τους οποίους οι

"Ο Δρόμος του Μεταξιού". Μουσείο Ταμερλάνου, Τασκένδη.

"Ταυτότητα της Εξορίας", Σύλλογος Ελληνικού Πολιτισμού Τασκένδης.

δύο έχουν τελειώσει την Παιδαγωγική Σχολή εδώ στη Τασκένδη. Με αυτούς τους Δασκάλους εκπαιδεύουμε τα 400 παιδιά στην ελληνική γλώσσα. Τα παιδιά κάνουν μάθημα όλη την εβδομάδα. Τα βιβλία που μας στέλνει το ελληνικό κράτος δεν επαρκούν. Ζητάμε συνέχεια. Αναγκαζόμαστε να αναπαράγουμε εδώ τα βιβλία μέσα από το τυπογραφείο".

Μετά τη συνάντηση με τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας Ακη Τσοχατζόπουλο ο κ. Δορογκιδένης ήταν ιδιαίτερα αισιόδοξος: "Ο ίδιος μου είπε ότι λέμε πρόεδρε θα τα δεις στην πράξη. Περιμένω βοήθεια. Ο Πάγκαλος που ήρθε το 1996 μας βοήθησε επίσης πάρα πολύ. Ο κ. Νιώτης επίσης. Οσα στελέχη της κυβέρνησης πέρασαν μας βοήθησαν. Ελπίζουμε **πά-**

να στη βοήθεια της Πατρίδας".

Η σημασία του ταξιδιού

Η επίσκεψη του υπουργού Εθνικής Άμυνας Ακη Τσοχατζόπουλου στο Ουζμπεκιστάν δεν ήταν μια απομονωμένη ή αποσπασματική επίσκεψη εθιμοτυπίας, σε αποκλειστικά διμερές επίπεδο. Είναι μία από τις ψηφίδες, που συγκροτούν κομμάτι-κομμάτι το Δρόμο του Μεταξιού, όπως τον ονομάζει ο Ακης Τσοχατζόπουλος. Είναι ο δρόμος μιας σφιχτοδεμένης και τετράγωνης στρατηγικής, η οποία χρησιμοποιώντας το εργαλείο της στρατιωτικής διπλωματίας, μπορεί με σύνεση αλλά και αποφασιστικότητα, με προσοχή στις ισορροπίες και στις ιδιομορφίες της περιοχής, αλλά και προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ελλάδας, ως χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ, να απλώσει και να δημιουργήσει τις συμμαχίες της, να αυξήσει τα διεθνή της ερείσματα, σε μια περιοχή-σταυροδρόμι διαπλοκής ή και σύγκρουσης συμφερόντων. Μια Ελλάδα που θέλει να είναι παρούσα και όχι απύουσα από τις εξελίξεις στην περιοχή, στο παιχνίδι του σχετισμού δύναμης.

Με τα ταξίδια του υπουργού Εθνικής Άμυνας και των άλλων κυβερνητικών στελεχών στην Κίνα, τη Γεωργία, την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, την Ουκρανία, τη Ρωσία και το Ουζμπεκιστάν και σύντομα στο Καζακιστάν, και στο Ιράν, η Ελλάδα διαμορφώνει τον καμβά μιας πολιτικής που την θέλει παρούσα σε αυτή τη διακαεκαυμένη ζώνη του πετρελαίου, του φονταμενταλισμού, και των μεγάλων μαζών , που κατατρύχονται από την φτώχεια και την εξαθλίωση και ψάχνουν ένα φερέγγυο παράθυρο στον κόσμο της κατανάλωσης, ένα παράθυρο στο κόσμο της ευημερίας, κοιτούν προς της Ευρώπη και περιμένουν. Με την Ευρωπαϊκή Ένωση ή με τους επίδοξους περιφερειακούς μεγάλους αδελφούς; Τα πάντα ρει και ας μην ξεχνάμε ότι αιώνες πριν από την επίσκεψη του Ακη Τσοχατζόπουλου, το δρόμο της ελληνικής παρουσίας είχε ανοίξει ένας άλλος Έλληνας Μακεδόνας, μία μορφή που οι λαοί της περιοχής την λατρεύουν, ο Ισκεντέρ, που δεν είναι άλλος από το Μέγα Αλέξανδρο. ■